

Стась Марк Едуардович,
*студент 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.*

ПРОБЛЕМАТИКА КОНСТИТУЦІЙНИХ ГАРАНТІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ СПАДКОДАВЦЯ

Принцип заповідальної свободи – один із найістотніших принципів спадкового права, який полягає в тому, що дієздатна особа має право в будь-який час свого життя розпорядитися належним їй майном чи майновими правами, визначити долю своїх зобов'язань. Безумовно, цей принцип є складовою права власності, яке передбачено Конституцією України і яке складається з трьох правомочностей: право володіння, право користування і право розпорядження. Але, незважаючи на закріплення у Конституції, це право обмежується обов'язковою часткою певних спадкоємців у спадщині, через що існує проблема здійснення спадкодавцем свого конституційного права.

За загальним правилом заповідач може розпоряджатися своїм майном, призначати спадкоємців шляхом складання заповіту і розподіляти спадкове майно, майнові права та обов'язки на свій розсуд. Тим не менш, у ст. 1241 ЦК України свобода заповіту обмежена правами так званих обов'язкових спадкоємців, які незалежно від його змісту мають право отримати певну частку спадщини, яка називається обов'язковою часткою [1]. Таким чином, свобода спадкового розпорядження обмежується правом осіб, які закликаються до спадкування незалежно від волі спадкодавця в силу прямої вказівки закону.

Перелік таких осіб, визначений вищевказаною статтею Цивільного кодексу України, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. До цього переліку входять лише особи, які належать до першої черги спадкоємців за законом і є малолітніми, неповнолітніми, повнолітніми непрацездатними дітьми спадкодавця (в тому числі усиновленими), непрацездатною вдовою (вдівцем), непрацездатними батьками (усиновителями) та дітьми, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені після відкриття спадщини. Ці особи спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом.

Цивільний кодекс України захищає права осіб, яким належить обов'язкова частка у спадщині спадкодавця. Разом з тим, бувають випадки, коли спадкодавець свідомо не хоче залишати певним людям будь-якої спадщини. Вважаємо, що він має на це повне право, так як право розпоряджатися річчю на власний розсуд йому надано Конституцією України, але це право заповідача в даному випадку ніяк не захищається, а Конституція

України вступає в колізію з нормами Цивільного кодексу України. Спробуємо проаналізувати які все ж таки є можливості позбавлення спадкоємця обов'язкової частки у спадщині, адже до цього це питання не розглядалося, а тому є актуальним.

По-перше, якщо говорити про колізію норм Конституції України та Цивільного кодексу, то Конституція має вищу юридичну силу, а всі закони повинні їй відповідати. Зважаючи на цю підставу, спадкодавець або його майбутні спадкоємці можуть звернутися з позовом до суду щодо усунення від спадкування особи, якій передбачена обов'язкова частка. Відповідно до абзацу 3 пункту 4 Листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 24-753/0/4-13 від 16.05.2013 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» вимогу про усунення спадкоємця від права на спадкування може пред'явити особа, для якої таке усунення зумовлює пов'язані зі спадкуванням права та обов'язки, а згідно з абзацом 6 того ж самого пункту вимога про усунення від права на спадкування за законом особи може бути пред'явлена лише після смерті спадкодавця [2]. Тобто, як бачимо, спадкодавцю такого права не надано, через що виникає колізія норм Конституції і Цивільного кодексу, так як він не має змоги захистити своє конституційне право на власність.

По-друге, особа, усунена від права на спадкування в порядку ст.1224 ЦК України (коли вона не має такого права), позбавляється і права на обов'язкову частку (ч. 6 ст. 1224 ЦК України). До таких осіб відносяться особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя, особи, які умисно перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт і цим сприяли виникненню права на спадкування у них самих чи в інших осіб або сприяли збільшенню їхньої частки у спадщині та інші особи відповідно до ст.1224 ЦК України. Навіть якщо спадкодавець усе одно призначив таку особу спадкоємцем за заповітом, втрачене право на обов'язкову частку у неї не поновлюється, вона може закликатися до спадкування лише як спадкоємець за заповітом [3].

По-третє, спадкоємці можуть звернутися до суду з позовом до інших спадкоємців або претендентів на спадщину. Судові спори, що відбуваються між ними, стосуються найчастіше зменшення обсягу обов'язкової частки та/або визнання особи такою, що втратила право на обов'язкову частку у спадщині у зв'язку з неподанням у строки, передбачені законом, відповідної заяви нотаріусу. Для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який

починається з часу відкриття спадщини. Саме в цей строк особа повинна подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини.

До причин, через які можуть зменшити обов'язкову долю в спадщині, згідно із сталою судовою практикою, відносять: відсутність допомоги спадкодавцю, незважаючи на потребу останнього в цьому; негативне поводження з ним; нездійснення належного догляду; свідомо неправдиві свідчення в суді відносно спадкодавця; звинувачення спадкоємця в скоєнні тяжкого злочину відносно спадкодавця; неповідомлення про те, що готується замах на життя спадкодавця; ненадання спадкодавцеві допомоги, коли той знаходився в екстремній, небезпечній для життя ситуації; аморальна поведінка відносно незабаром померлого, а також інших спадкоємців; виділення особі частини власності ще за життя спадкодавця [4].

Якщо подібні факти будуть встановлені судом, розмір успадкованого особою, що має обов'язкову частку, майна може бути зменшений. Але важливо розуміти одну особливість в таких випадках, а саме те, що таку особу не мають права повністю позбавити долі в спадщині, оскільки така санкція (спосіб захисту прав інших спадкоємців) Цивільним кодексом не передбачена [4].

По-п'яте, в практиці нотаріусів зустрічаються дуже багато випадків, коли спадкодавці ще за свого життя позбавляли обов'язкової частки у спадщині спадкоємців, яким вони не хотіли залишати майно. Вони заздалегідь переоформлювали все майно на інших спадкоємців, тим самим позбавивши обов'язкових спадкоємців права навіть претендувати на ту долю, так як це вже є власністю інших осіб, а відповідно до Конституції України право власності є непорушним.

Отже, розглянувши проблемні аспекти здійснення спадкодавцем права розпорядження своїм майном, хочеться підсумувати, що існують колізії між Конституцією України, яка гарантує кожній особі право власності, в тому числі право розпорядження своїм майном, та Цивільним кодексом України, який обмежує свободу заповіту правами обов'язкових спадкоємців. Через те, що Конституція має вищу юридичну силу, ніж Цивільний кодекс, вважаємо, що перш за все потрібно спиратися на неї.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 24-753/0/4-13 від 16.05.2013 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>
3. Печений О.П. Право на обов'язкову частку як особливий вид спадкування// Мала енциклопедія нотаріуса. 2016. № 6 (90). С. 28-33.

Стодолінська Ольга Василівна,
*студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент Байталюк Д.Р.*

ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ПОВ'ЯЗАНІ З ДОГОВОРОМ УСТУПЛЕННЯ МАЙ- НОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТ НЕРУХОМОСТІ

На сьогоднішній день аналіз ринку показує нам, що попит на житло в новобудовах значно перевищує попит на вторинний ринок нерухомості. Тому, у більшості сімей, які бажають придбати квартиру у новобудові, виникає питання, купувати квартиру у забудовника або за договором цесії?

Цесія – це типовий тристоронній договір, який, як правило, укладається між продавцем, покупцем та забудовником. Тобто, це можливість купити квартиру з дисконтом від забудовника. Проте, цей договір, як і попередні договори з забудовником, ще не є покупкою конкретної квартири, вони є правом вимагати передати квартиру у власність покупця [1].

Ціна за квадратний метр у новобудові збільшується з кожним етапом будівництва, тому дехто купує її як фінансову інвестицію, щоб потім її продати подорожче за договором переуступки. Такий договір укладатиметься саме через те, що ще сам забудовник не передав право власності на квартиру такому продавцеві, адже між забудовником і продавцем було укладено договір на інвестування новобудови у процесі будівництва, тому фізично її не можуть передати у власність.

Відповідно до чинного законодавства України договір про відступлення прав та обов'язків за Попереднім договором купівлі продажу укладається у тій самій формі, що і договір, права за яким передаються. Відповідно, якщо попередній договір купівлі-продажу був нотаріально завірений, то й договір про відступлення прав та обов'язків за попереднім договором теж необхідно завірити нотаріально. У іншому випадку, підписання договору відступлення прав та обов'язків відбуватиметься у простій письмовій формі без залучення нотаріуса. Проте, нотаріальна переуступка значно надійніше. Адже забезпечує від махінацій з нерухомістю, подвійним продажом квартири та за потреби захистить інтереси у суді. Також, нотаріус зможе перевірити інформацію по квартирі, чи не має там різних обмежень чи заборон. Часто в договорі забувають вказати порядок розрахунку й суму, а це може призвести до